

Кэрэ айгыгыгар

"ПЛАНЕТА СИБЭККИЛЭРЭ" ФЕСТИВАЛЬТАН

Быйыл бэс ыйын 20 – 25 күннэригэр Выборг куоракка "Планета сибэкиллэрэ" диэн бэһин аан дойдутаагы оҕо цирковой искусствотун фестивала буолан ааста. Сахабыт сирин чыһин Д.П.Коркин аатынан Чурапчытаагы республиканскай спортивной оҕуула иһинэн үлэлиир Д.И.Чабаан салайааччылаах "Ураанхай" уонна Е.С.Макарова салайааччылаах Сылганаагы цирковой студиялар итиллээнчилэрэ көмүскээтилэр. Уолсайа 29 оҕону кытта алта салайааччы: тренер көмөлөһөөччүтэ Н.П.Калачев, төрөппүттэр А.П. Дьяконова, З.С.Оконешникова, иитээччи Н.Н.Захарова буолан сырыттыбыт.

От ыйын 19 күнүгэр Дьукускайга киирбиппит. Онон хонораран, биллэртэрбитин ылан, 20-с чыыһылаа Москвага көппүппүт. Дойдубут тэбэр сүрбүр кыратык күүлэйдэт, салгыы поһынан айаннаан Санкт-Петербурга, онтон эмиз поһынан кыттаахха сирбигитигэр Выборг куоракка тийбиппит.

Фестивалы Ленинградскай уобалас Выборгскай оройуонун администрацията, Ленинградскай уобалас културатын комитетэ, Санкт-Петербурктаагы улахан цирк, цирковой искусство академията, Ленинградскай уобалас любительскай циркаларын ассоциацията, эбии үөрэхтээһини сайыннарар уобаластаагы киин, о.д.а. тэрийэн ыттылар.

25 коллективтан 225 кыттааччы күрөс былдьастылар. Сэрэбиэй быйытынан бийиги оболорбут фестиваль иккис күнүгэр түбүстүлэр. Бэлэмнэнэргэ уонна адаптацияланарга биризмэ баар буолбута барыбытын үөртэ. Фестиваль программа эрдэттэн оҕуһуллубут этэ, режим кытаанах буолан биэрдэ. Оболору эрдэттэн эһиги үлэли кэллэбит диэн настройкалаабыт. Онон атын коллективтар көрдөрөр кэмнэригэр оболорбут наар кииһэ хойукка диэри стадионна, түспүт сирбигитигэр репетицияланналар.

Бэс ыйын 22 күнө, кииһэ 17 чаас үүнэ оҕуста. Оболорбут толорор нүмэрдэрин бииртэн-биир көрдөрөн бардылар. Жюри председателэ С.М.Макаров оболорбутун хайбаага, ордук "Телевизор" пантомиманы сэгээрбитин биллэрдэ. Бу пантомиманы киин бэйэтэ туруорбут эбит. "Калин ким да туруорбат буолла, эһиги өөрөгүсүлүүккүтүгэр махтанабын!" – диэтэ. Атын коллективтар салайааччылар оболорбутун хайбаатылар, үлэһит,

түмүсүлүк айар коллектив диэн сыаналаатылар, эһимил саҥа, сонун нүмэрдэрдээх кэлэрбитигэр саарбахтаабыттарын эттилэр. Фестиваль түмүгүнэн бийиги "Дипломант-коллектив" үрдүк аатын ылыбыт. Ону таһынан уон коллективка "Лауреат-коллектив", 15 нүмэргэ "Дипломант-нүмэр", 6 салайааччыга "Дипломант-салайааччы", 16-ба "Лауреат-салайааччы", 11-гэ "За развитие клоунады", "Бастыҥ режиссура иһин", "Коллектив тэрийиһи иһин", "Циркэни өйөөһүн уонна сайыннары иһин" диэн анал, о.д.а. наҕараадалар туттарылыннылар.

Бэс ыйын 23 күнүгэр гала-көрдөрүгэ кытынныбыт. Сарсыныгар сорохлут реквизиттар кытта автобуһунан, сорохтор электрчкинан Санкт-Петербурга кэлбиппит. Цирк гостиницатыгар туларбиппэр. Дмитрий Иванович Егор Семеновичтын куораты билэр буоланнар, Россия бири кырдыаһас куоратын кэрэ-бэлэ мизстэлэрин көрдүбүт. Ол курдук, Петродворец, Петергоф, Кронштадт, "Аврора" крейсер суду көстүүлэрттэн сөхтүбүт-махтайдыбыт. Балтийскай муораны, Нева ерус муостата аһылларын дуһуһа одуулаатыбыт. Зоопарканы, үгүс бэлэз пааматынныктары, паркалары кэрийдибит, өссө Выборг куоракка күүлэйдэтибит. Онон оболорго олохторугар үгүс кэрэ өйдөбүл хаалбыта буолуу диэн эрэлиэхпит.

Манньык дикти, кэрэ сиргэ ытан инники кэскилбит-оболорбут сайдалларыгар төһүү күүс буолбут оҕуулабыт администрациятыгар, чулуан директорбытыгар Л. Т. Егороваба, кадр отделын салайааччытыгар Н.С.Дьяковскайга, хаһаайыстыбаннай чааска директору солбуйааччы А.Д.Рожинга, бухгалтердарбытыгар Л.Ф.Карпузоваба, А.Дьяконова, суоппарбытыгар Федор Собакинга, врачытыгар В.В.Филатоваба махтанабыт. Итиннэ үөрэнээччилэрибиз проестарын телестүт улуустаагы киин балыһа, үөрэх управлениетын, ЧГФКСИ администрациялар, докумун оҕуһуутугар көмөлөспүт нотариальный хонтуора, СЭС киини үлэһиттэригэр, биллэртэрбитин ыларга көмөлөспүт "Якутия" авиакомпания маркетингга директору А.Е.Тарасовка барба махталбытын этэбит. Тус олоху-тугар дылу-соргуну эрэ баҕарыбыт.

Н.Н.ЗАХАРОВА,
СР үөрэҕириитин туйгуна.

Хаартыскаба: фестиваль кыттааххара Санкт-Петербурга.

ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ ТЕЛЕГРАММА

Всем главам муниципальных образований Республики Саха (Якутия)

В связи с чрезвычайной ситуацией, вызванной летним половодьем в Верхоянском улусе, повлекшей полное затопление четырех сел и затопление города Верхоянска, просим оказать посильную помощь жителям пострадавшего улуса.

Денежные средства направляются на специальный счет администрации МО "Верхоянский улус" ИНН 1409004207, БИК 049848000 РКЦ п. Батагай р/с + 40703810800002000003.

Пункты сбора гуманитарной помощи в г. Якутске: ул. Гименинская, 30/3, база предприятия "Наталья". Контактный тел.: 35 - 21 - 85; ул. Аммосова, компания "ТЕСО". Контактный тел.: 35 - 05 - 87, 45 - 08 - 22.

Вице-президент Республики Саха (Якутия) А.АКИМОВ.

МУНИЦИПАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ "ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС (РАЙОН)" РАСПОРЯЖЕНИЕ

От 30 июня 2004 г. № 249

О проведении муниципальной лотереи, посвященной 60-летию Победы и 75-летию Чурапчинского района

В целях привлечения денежных средств на юбилейные мероприятия и на строительство сцены Победы в с. Чурапча в рамках реализации мероприятий улуусной программы "Чөл олох – кэскил төрдө":

1. Создать улуусную комиссию по проведению муниципальной лотереи в следующем составе:

Барашкова А.И., руководитель МРП МНС РФ № 8 по Республике Саха (Якутия), председатель комиссии.

Гуляев Н.Н., начальник отдела физической культуры и спорта администрации муниципального образования, заместитель председателя комиссии.

Члены комиссии: Герасимова М.А., секретарь улуусной организации общества "Знание".

Игнатъев М.С., специалист отдела физической культуры и спорта.

Пермякова Т.Н., заместитель директора ОАО "Чурапчагросснаб".

Попов Г.Г., директор-редактор РИО "Сага олох".

Сухаринов Е.Е., начальник улуусного финансово-казначейского управления.

Сивцев М.Н., председатель улуусного фонда развития малого предпринимательства.

Степанов В.И., директор ЦД "Айыллаан" с. Чурапча.

Терютин Ф.Н.

Яковлев Д.Д., индивидуальный предприниматель.

2. Комиссии в срок до 1 августа 2004 года представить на утверждение положение о проведении муниципальной лотереи.

3. Проводить выпуск и розыгрыш муниципальной лотереи 2 раза: в первой декаде января и 9 мая 2005 года.

4. РИО "Сага олох" (Попов Г.Г.) рекламировать на страницах улуусной газеты проведение муниципальной лотереи не реже 2 раза в месяц и опубликовать таблицу выигрышей в течение 10 дней после розыгрыша лотереи.

5. ТРС "Маарыкчаан" (Кардашевский Г.А.) освещать в улуусных телепередачах работу по проведению и тиражированию муниципальной лотереи.

6. Улуусному финансово-казначейскому управлению (Сухаринов Е.Е.) разрешить перечисление привлеченных средств на счет фонда "Переселение".

7. МРП МНС РФ № 8 по Республике Саха (Якутия) (Барашкова А.И.) проводить работу по декларированию лиц, получивших выигрыши и обеспечить перечисление удержанной суммы налогов в бюджет муниципального образования улуса.

8. Всем руководителям предприятий, организаций, учреждений независимо от форм собственности и индивидуальным предпринимателям улуса оказать содействие в распространении лотерейных билетов.

9. Данное распоряжение опубликовать в улуусной газете "Сага олох".

10. Контроль за исполнением данного распоряжения возложить на Иустиннову А.С., заместителя главы муниципального образования улуса по социальным вопросам.

Глава муниципального образования И. АММОСОВ.

Председатель Улуусного Собрания депутатов Г.В.СМИРНИКОВ.

ПОЛОЖЕНИЕ

об общественных представителях Уполномоченного по правам человека в Республике Саха (Якутия)

1. На основании Закона Республики Саха (Якутия) от 17.10.2002 г. № 450-П "Об Уполномоченном по правам человека в Республике Саха (Якутия)" для расширения связи с населением, оперативной работы с обращениями граждан образуется институт общественных представителей Уполномоченного по правам человека в Республике Саха (Якутия) в городах и улусах (районах) республики (далее – Представитель).

2. Уполномоченный по правам человека в Республике Саха (Якутия) подбирает в городах и улусах (районах) республики кандидатуры представителей, назначает их своим приказом.

Срок полномочий представителя ограничивается сроком полномочий Уполномоченного.

Представителю Уполномоченного, работающему на общественных началах, выдается удостоверение установленного образца, являющееся документом, удостоверяющим его личность и подтверждающим его полномочия.

3. Деятельностью Представителя руководит непосредственно Уполномоченный, исходя из задач, которые решаются Уполномоченным в процессе его деятельности.

4. В целях реализации своих полномочий Представитель вправе:

4.1. Разъяснять населению порядок приема жалоб и обращений, компетенцию Уполномоченного по правам человека в Республике Саха (Якутия).

4.2. По поручению Уполномоченного встречаться с должностными лицами органов местного самоуправления, предприятий, учреждений, организаций для решения вопросов, связанных с исполнением правозащитных полномочий.

4.3. По запросу Уполномоченного получать в органах местного самоуправления, общественных объединениях, от предприятий, всех форм собственности документы, другие материалы, необходимые Уполномоченному для осуществления правозащитной деятельности.

4.4. Самостоятельно осуществлять прием граждан по вопросам соблюдения их прав и свобод.

4.5. Выполнять иные поручения Уполномоченного.

5. В соответствии со ст.ст. 17, 19, 20, 21 Закона РС(Я) "Об Уполномоченном по правам человека в Республике Саха (Якутия)" органам местного самоуправления рекомендовано оказывать содействие Уполномоченному и его Аппарату в исполнении их правозащитных полномочий.

6. В своей работе представители подотчетны только Уполномоченному по правам человека Атласова Ульяна Николаевна. Администрация МО "Чурапчинский улус (район)", каб. 6, тел.: 41 - 183.

2004 сылга улууска үтү туттарыы былаана

Нэһиликтэр	Былаан (тонна)	Ыйдары															
		I	II	III	I квартал	IV	V	VI	II квартал	VII	VIII	IX	III квартал	X	XI	XII	IV квартал
Алаһар	380	5	6	14	25	24	36	61	121	97	75	43	215	10	5	4	19
Бахсы	270	4	5	9	18	17	26	43	86	69	54	30	153	6	4	3	13
Болтоҕо	395	5	8	13	26	25	38	63	126	101	78	45	224	10	5	4	19
Болугур	430	6	8	14	28	28	41	69	138	110	85	49	244	10	6	4	20
Арыылаах	240	3	5	8	16	15	23	39	77	61	48	27	136	6	3	2	11
Кытаанах	310	4	6	10	20	20	30	49	99	79	62	35	176	8	4	3	15
Мөддөөхсү	120	2	2	4	8	8	11	19	38	31	24	13	68	3	2	1	6
Мугудай	520	7	10	17	34	33	50	83	166	133	103	59	295	13	7	5	25
Соловьев	471	6	9	16	31	30	45	76	151	120	93	54	267	11	6	5	22
Сылан	432	6	8	14	28	28	41	69	138	110	86	49	245	11	5	5	21
Төлөй	320	4	6	11	21	20	31	51	102	81	63	37	181	8	4	4	16
Одзулуун	449	6	9	15	30	29	43	79	144	115	89	51	255	10	5	5	20
Хадаар	373	5	8	12	25	24	36	59	119	95	74	42	211	9	5	4	18
Хатылаа	100	2	2	3	7	6	10	16	32	26	20	11	57	2	1	1	4
Хайахсыт	370	5	7	12	24	24	35	59	118	95	74	41	210	9	5	4	18
Хоптоҕо	610	8	12	20	40	39	59	97	195	156	121	69	346	15	8	6	29
Чакыр	510	7	10	17	34	33	49	81	163	130	101	58	289	12	6	6	24
Чурагчы	630	8	13	21	42	40	61	101	202	160	125	72	357	15	8	6	29
Кындаа	25	0,4	0,6	1	2	1,6	2,4	4	8	7	4	3	14	0,5	0,5		1
Халыах	59	0,8	1,2	2	4	3,8	5,7	9,5	19	15	12	6	33	1,5	1	0,5	3
Улахан Күөл	62	0,8	1,2	2	4	4	6	10	20	16	12	7	35	1,5	1	0,5	3
Бөрө	106	1,4	2,1	3,5	7	6,8	10,2	17	34	27	21	12	60	2,5	1,5	1	5
Үрэх-Күөрө	71	1	1,5	2,5	5	4,6	6,9	11,5	23	18	14	8	40	1,5	1	0,5	3
Уорда	57	0,8	1,2	2	4	3,6	5,4	9	18	14	11	7	32	1,5	1	0,5	3
"Чурагчы" ТХПК	120	1,6	2,4	4	8	7,6	11,4	19	38	31	24	13	68	3	2	1	6
"Мындаа ыйы" ТХПК	100	1,4	2,1	3,5	7	6,4	9,6	16	32	26	20	11	57	2	1	1	4
"Чурагчы" ТХПК	7530	101,2	146	250,5	498	481	773	1203	2407	1923	1493	852	4268	182	98	77	357
Хатылаа	270	4	5	10	18	17	26	43	86	69	54	30	153	7	3	2	12
Түөйэ	200	3	4	6	13	13	19	35	67	51	40	19	110	5	3	2	10
"Маарыкчаан" ПО	470	7	9	16	32	30	45	78	153	120	94	49	263	12	6	4	22
Улууска барыта	8000	108,2	155	267	530	511	818	1281	2500	2043	1587	901	4531	194	104	81	379

Улууска от ыйыгар үтү туттарыы былаана

	Нэһиликтэр	Былаан (цент.)	Сыл үүнүн ийэринэ						Бас ыйдары түмүгүнэ						
			Былаан сорууда	2004 с. туһаанна эх көмүг өр	%	2003 с. туһаанна эх көмүг өр	%	Төтөнб илэ	Былаан (тонна)	Туттары ллыбыт үт	%	Төтөнб илэ	2003 с.	%	Төтөнб +/-
1	Алаһар	5000	1460	1222	83,7	1375	88,8	-153	610	649	106,3	39	574	113,0	+75
2	Бахсы	2700	1040	878	84,4	585	150,0	+293	430	545	126,7	115	368	148,8	+177
3	Болтоҕо	4200	1520	1025	67,4	1018	100,6	+7	630	642	101,9	12	664	96,6	- 22
4	Болугур	5300	1660	1290	77,7	112,4	1147	-166	690	738	106,9	108	642	114,9	+96
5	Арыылаах	2400	930	548	58,9	562	48,7	-14	390	325	83,3	-65	312	104,1	+96
6	Кытаанах	3100	1190	665	55,8	620	1107,2	+45	490	514	104,8	24	419	122,6	+95
7	Мөддөөхсү	1200	460	121	26,3	150	80,6	-29	190	121	63,6	-69	116	104,3	+5
8	Мугудай	5200	2000	1014	50,7	1309	77,4	-295	830	606	69,6	-264	701	86,4	- 95
9	Соловьев	5300	1820	1451	72,7	1372	105,7	+79	760	889	116,9	129	765	116,2	+124
10	Сылан	6000	1660	1381	83,1	1476	93,5	-95	690	852	123,4	162	723	117,8	+87
11	Төлөй	3200	1230	991	80,5	824	120,2	+167	510	452	84,7	-58	386	121,3	+46
12	Одзулуун	5200	1740	1233	70,8	1030	119,7	+203	790	758	95,9	-32	598	126,7	+160
13	Хадаар	4300	1440	1141	79,2	1238	92,1	-97	590	650	110,1	60	566	114,8	+84
14	Хатылаа	1000							160						
15	Хайахсыт	3700	1420	1226	86,3	1030	119,0	+196	590	602	102,0	12	490	122,8	+112
16	Хоптоҕо	6100	2350	1864	79,3	1616	115,3	+248	970	948	97,7	-22	804	117,9	+114
17	Чакыр	5100	1970	1643	83,4	140,6	116,8	+237	810	744	91,8	-66	605	122,9	+139
18	Чурагчы сөл.	6300	2440	1645	67,4	1901	86,5	-256	1010	892	88,3	-118	762	117,0	+130
19	"Чурагчы" ТХПК	75300	29050	19567	67,3	18654	104,9	+913	12030	10950	91,0	-1080	9500	115,2	+1450
20	Хатылаа	2700	1430	991	69,3	986	100,5	+5	590	618	104,7	-28	621	99,5	- 3
21	Түөйэ	2000	810	353	43,5	364	96,9	-11	350	225	64,2	-125	211	106,6	+14
22	"Маарыкчаан" ПО	4700	1850	1114	60,2	1308	85,2	-194	780	819	99,0	39	827	99,0	- 8
Улуус урдүгүнэ:		80000	30300	20681	68,2	19962	103,6	+719	12810	11769	91,8	-1041	10327	113,9	+1442

Улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын управлениета.

(ҮҮРБ)НИ(ҮЙ) БАСТЫҢ ҮЛДҮНІТІ

Быйыл саас муус устар ыйга "Олорор дыһа, коммунальнай халайыстыбага" ГУП Чурапчытаагы филиалын биир кырдыабыс, тэрбэххэ багданар үлэһитэ Пестерев Гаврил Александрович рабочай арантан республикага аан бастааһынан Саха Республикатын олорор дыһа, коммунальнай халайыстыбага Бочуоттаах үлэһитэ" үрдүк аатын ыбыта, Чурапчы улуутун "Сүүрбэһис (XX) үйэ Бастыҥ үлэһитэ" дьээн анал бөлүмтүн халайына буйута.

Гаврил Александрович 1947 с. бэс мийн 24 хүндүг урукхута Мэлдхэсн нобилигэр Анхний Алэс (Анхний Нгулдун) бөлүөлэгэр олохтоох Улаан Аба уһугар, колхозтаах дыз кэргэнгэр бэлэс оёонон төрөбүтэ. Абата Александр Кузьмич Пестереэ Мэлдхэсн төрүт-уус олохтооёо, Аба дайду Улуу сэриигин кыттылааба, өр сыллара колхозка сөтөдодунан үлэли сүлдһыбт кырдааёс советский-калэаыстыбаннай үлэһит этэ. Ийэтэ Аграфена Инокентьевна Пестерева эмиз төрүт-уус Мэлдхэсн олохтоохторун кыыстара, тыла, үлэ ветерана, колхозной тулуу ахтыбынай кыттылааба. Онон Гаврил удыур үлэһит, кыахтаах, нэһиликэньэбэ биллэр-пестер туруктаах олохтоох, албох оёолоох-уруулаах, аймах-билэ дымноордох сис наалар оёолоро. Ийэтэ, абата кыини олох кыра эрдэбүтүн дыздэ-уоска үлэбэ-камнаска илээн, кэлиин улаатан колхоз үлэһитигэр кыттан, буһан-хатан, үлэни өрө тутарга мэдэммитэ.

1956 с. төрөөбүт Мэлдэхситин оскулатыгар уураах кирибит. Начальной оскуланы бүтэрэн, салгып Дирингэ орто оскулара кирибит. VIII-с сылазынан уураан оччотуу Эрлик Эрстинин аатынан колхоз Мэлдэхситээри үчүстэгар үлөһүн буолбута. 1966 с. армияга ыгырыллыбыта. Урал-лавы байыаннай ускуурка сулуусталаабыта, Челябинский кураака ЧОН (часть особого назначения) атарзоттотур ыыллыбыта. Оччолорго бу эгэрзот байыаннай, государственной (оборонной) суолта-лаах кистэлэн таһаастары арыйаллан, харыйыл-лан Советской Союз араас мунчуттарыгар тхэрдэр сорукаста, тулугун дьарыктанара мээһэ кэлсэммэтэ. Манньк суолтаах таһаастар араа суолга ту-ох да эрээк суох айааһан тийиһилэрин хаачыс-тын ийин иккиһэ 1968 с. "Военная доблесть" мэтээл туттарыллыбыта, младшай лейтенант-заанията иһэрриллыбит. Бу да жолубут киһи оччот-тон (эзэр сайыттан) туруоруллубут дьыалатыгар эппитинэстээстик сыһыаннаһарын, сорукастаммат сылы сиппигин бариниһээрин, эрэлээх киһи бу-олорун дьыкээгин турулдуу.

Габриел Александрович 1968 с. армянтаг дэмблэцэйдэманан кэлэст Чуратын сэлэнэцэтэгэр кызэнтэ орто үрхэтээлэйн ооскулатураг үрээлэйн салгуур. Ити сэл салынмыгаг тохсунууга Чураты-таагш коммуналькэй халаахыстыба усна бэлүүлэгш түспаран өнгүру комбинаттаг болсунуугунал үлсэ кннр, кызэнтэйн үрхэнэр. Дээ, ол кэмтэн кун бүтүнгүр дээрэ 35 сэл устата тохоголо суох, харьд да сирт халбарыбейка, бу тэртээтээ үлдэлэи кылдэр. Габриел Александрович бэйлээ этэрэнки, бу кун

устата тариэлтэтин аата кырата 5-6 тегул уларыйбыт, билигин 15-с начальнигар улалиир эбит. Аан бастаан Гуляев Василий Прокопьевич начальниктаах 30-ча ара үлэһиттээх дьоруус коллективаа хиирбит.

Улазлазбит сүмизиргэр "Улаан Бомут Энага" ордынан наһарадалазмат С.Н.Дячковская, В.А.Макаров, Д.Д.Трофимов, И.С.Артемьев, В.И.Новгородов начальниктарынан улазлазбит кэм-наригэр тэрилтэ ордук Бебергөөн, кыабырак, материалый-техникческэй базата хангаабын баһилитир. Кийи кырым, дьубурун таба карен толору туһанар, улаһити сыаналыыр сайаазчыларынан ааһар. Улаһити саадыларыгар көмөлөстүт, аһыктыыр дьуһунан бастакы биригдэһирин Е.К.Максимовы, наставниктарын А.С.Ногомыцын, Д.Е.Филипповы, П.П.Кирсановы ааһар уонна олохун туары астына, махтана санньырын туһунан тоһоһолон этэр. Биригдэ улазлазбит дьуһунтан олус бодоруһун, истигичи сыһаанастыт С.И.Никитини, В.Г.Степановы, А.Г.Семеновы өрүү өйдүү-саныы сылдьарын баһилитир.

Одо эрдэсгитэн үлэни ара өрө тулгут, үлгүм, толоругас, кэнэ мэйгылэх уолу тэрилтэ салалтатаг бэрт сотору таба хөрөн бэлүтүнүүхтэр биригэ дэлэрин биригэдмиргинэн анхыр. Ситон алата күн бүтүмүгэр дээри стуттан таиса сыл Гаврил Александрович солбуллубат биригэдиир буолан үлээнэн кээлэ. Чурапчы сэлэмнэньтигэр коммунальнай хайаамайстаба хайысхатынан ыһыллыбыт үтүмөн үгүс тулулар барыта буолбатаарына байһыар үгүс өттө Гаврил Александрович быһаччы салалтатынан, суурутунан-көлүтүнэн, кини биригэдатынан тулуллубутара, арамүөнэньмиттэрэ дьигээх улаханык, сымстарыахпыт суоба. Ол быһыларг аны үлүсэ нэһилиэкстэригэр баран тулуу мытар эмиз эрдэсгитэ ах тилээр. Ол курдук, Телееге дөтөдөхк остообу-ой дьытани, Болтоҕоҕо арочнай гэрэһи туталтаан биэрбитэрин олохтоохтор билигин мэхталынан ахталлар.

Бу үчүн сыялар усталарыгар элбэх сангата, кэпсә-
нә суох, сэмэй, иллэн буоларыкка курутун түбүрү-
сүйдэр Гаврил Александрович илигин ийкэн, ю-
ни биргэдэттигэр кикрэн үгүс ыччат дьон үлэстэн
аастылар. Бу ыччаттарга бөйүтүн үлэбэ сыһыанга,
олорго тардаһыһыга баяй үстүтүтүтүн бэрсэн, итсэн,
туугу уустук, мындыр үлэтин албастарыгар үрөспүтүн
билгитин бөйүдүрү уус, тутаччы буолан сылдылар
уонна кэтин үрөктүтүн араас идэни илан норуот
хаһаайлыгыбытын салааларыгар барбыт үгүс дьон
мөлтөһүнөн саныйдылар. Бииргэ үлэстөбүт табаары-
стара Гаврил Александровичтың үлэбэ олус кыайгыс-
күтүгүс, бэриниктөөх, бииргэсиктэ, дьылы-күнү аах-
сыбарык харса суох үлэлиринин, ыһыһыа иһин кии-
ни кытта үлэбэ сыдыан тукумунуһун аһадылар.

Гаврил Александрович туһааннах улаһтын таһынан улуус, тэрилтэ общественнай сектор актыыбыйдык кыттан кэллэ. 1976 сылтан СССР чилинэ, улаһтар коллективтар улаһан аэропорттунан туһанар буолан, 9 сыл устата солбуллубакка тэрилтэ I сүлүк партийнай тэрилтэтин секретарынан бибидьдэммитэ, 17 сыл устата Чураччытаагы партия

райкомун чилинэ, 6 сэл тэрилтэтигэр профком чилиннэн үлэбэйтэ, 1986 – 1987 сылларга профком председателинэн быыбардана сылдьыбыт. 1983 сылтан 4 – 5 сэл устата тэрилтэтигэр народнай контурол комиссиятын, спорнай комиссия председателиринэн үлэбэйтэ. Үс охуука субурүчү оройуонаагы народнай депутаттар Сэбиэтэтигэр депутатынан быыбардаммыта. Депутаттыыро кэмизэр быыбардааччылар нэказатын толортууру быһылытан Чураччы сэлиэнньэтигэр таас бааныны туттарбыта билигин дагыны улуус дьонун-сэргэтин абырыны турар. Кини быыбардааччыларын, улоһио тэрилтэтин нэказатын, туруорсууларын толорон, сессияларга, партиянай-халыаһыстыбаннай актив муһунахтарыгэр үгүс кэскиллээх, дьонлорун-даһаарын чөлүктэр, тутуһар болпурдуустары быһаарсан тыл этэр, толкуйун, санаатын тиздэр бири инициативалар депутат быһылытан биллэр.

Бу бүгүн сийдатар кийибит 35 сүл устала Чурал-
зы сазманынгулар олохсуйан, бир тарилтатза ула-
зан, ол ийитан 32 сүл устала саха бир дыһунна-
ах малык Аар тойон аҕата Буолан, дыа-уот туттан,
буруу талааран, оро-уруу төрөтөн, дыһон-сэргэ уба-
стыгар дыһон олохсун олорон калла. 1972 с. Чур-
алчыга оччотобу сибээс уезыгар электромехани-
канын улаһи кэббит камүстээх Алдантан төрүттээх
Дария Николаевны Кирилловна дыһон эдэрхээн кы-
стыһын бой-бэйэлэрин сабуһуһан, таптаһан дыһо-
лун холбоон кэргэниһин буолан дыһа уот тариммит-
тэргэ, олохсунан улаһээн-хамсаан барбытара. Кэр-
гэни Дария Николаевна орус дыһордууах, Сөрими-
лээх үлэһит кийи. 1972 сылтан күн бүгүнгүр диэри
сибээс уезыттан саҕаланан билигин "Сахателеком"
ААО филиалын бир кидьаас, уопуттаах, бастын
үлэһитэ буола сылдьар.

Пестеревтар икки обону төрөтөт, илгиз, үрөштөрүн, иал оңогтоон олохко суолларын буллардынар. Уоллара Гаврил Гаврильевич 1973 сыллааха төрөөбүтэ, СГУ медицинский факультетын үөрөхтөн бүтүрэн хирург-врач идэтин илгиз, билигин республика хоту улуутугар контраһынан үлэтин барыры сыйдыар. Кэргэннээх, биэс саастаах уол ололоох. Кымстар Анастасия Гаврильевна 1981 сыллааха төрөөбүтэ, охсула кэнииттэн медреселар үөрөхтөрүн бүтүрэн баран, билигин СГУ-та биологический факультетке үөрэнэ сыйдыар. Кэргэннээх, бири ололоох.

Коммунальный эйгэрэ өр сыллаах, таһаарымтаах үлэтин кэмигэр Гаврил Александрович уулус да, республика да өтүлэритин улус баһарадаларга, бэлгэтининнэргэ тиийэстэ. Ил курдук, икки бирингэ-дэтэ 1976 – 1980 сылларга төүрт сыл устата оройуонга тулу бирингэ-дэтэрин ортолоругар ыһыттар социалистическай куоталаһыма 1 мизгэстэ тахсары ситиспиттэ, байгэ биэс төгүл "Социалистическай куоталаһы кыйыллаага" эһылган бэлгэ-таммиз. 1986 с. Гаврил Александрович аата Саха Республиканын Олорор диэч, коммунальной хаһайыстыба министерствотун "Бонусун кинигэтигар" киллэриллэбитэ, 1989 сыллааха "Үлэ ветерана" мэтэлээнэн бэлгэтаммиз.

30 жыл устата кийингиле тамнылары, сайынгы өнүрүк куластары аалсымаса аңарас халгаан аныгар, уусу өрбүтү, уолускага суюх тутулууга ынгын, соңбулугас бургакдыр, тутамчы аалырбыл коммунальнай хаааиыстыба бастыг үзлүттин Гаврил Александрович Пестереа улуус дыахалтын 2000 сыллары ахсынны 29 күнүзгүр 300 №-диза дыахалтын Оуурбэлис (XX) үйэ бастыг үзлүтте диги Чуратны улуудун анал Бализтиниз нафарада-леммилте

Сага үйгэр үктэнзгэ тэрилтэтин салалтата Гаврил Алексеевичиыи эмиз биир саймай мараан бэлэһинньылээх чоһуун отуулар котельнай хаһазы-мостбытын салалтааччытын аҥабыта. Гаврил бу үлгүгэ кириэстэн кытары дыһата эмиз тупсарга барыта. Урут элбэхтик аҕадыан-каһаанан толгунуу-хатыһыы таһаарыт, саас илгити сезонга тымчактаны-тигэр нэһиилэ тийкэр куураан туруктаах котельнай күн бүгүн улус биир тарбаха баттанар үлүгэ көрдөрүүлээх, беде базалаах, үлгүгэ дыһурдаах коллектив тымчылубут обьектинан буолла.

Саяһын туханы ыһардан илинчэн үлгөз сылды-
бит иһин пенсияга да тахсан баран сыһыналган
сыһнаһас олоһу оһорбото. Эһиз биһр ыһаран, уу-
стук үлө уһаһтанган талаһ салгыһ таһаарыһаһ
үһүн көрдөһ сылдыһа ыһаттарга үтөһ хопобу-
дуһар. 2003 сыл аһыһаһ ыһын 19 күһүһүһ: 545
Ме-дүһ ууһаһуһуһан республика социальнай-эко-
номиһкай сыйдыһыһар уһаһан үтөһүһүн иһин Га-
риһ Александровиһ Пөһтеревкө оһуһуһа ууруһуһ
балиһтин кыһа Саха Республикатыһ Правитель-
стөһүн Гоһмотоһа тутарыһаһыһа.

Дээ, мөннэг, Гаврил Алексеевичийн курулж хайсанд чархагтарган толгон турбат, хялбаг-хонхот тууланг угсаргил, ажаастнаа сэлдлэбэг, модон, куустээ сандалаах үлэшт дьоннор баар буулганаар сир үрдэ сэлгилгити тьллар, ийз дойду агаа-сула арбан, олохо-дыагаз тугсар, сөйдэр, үгүе ситгилгиларинен кизн туттар.

Михаил КОРЯКИН,
Чурапчы.

Бү – интернационал

УЛУУ КУДАНСА – УОТ АЙАХ КУУДУНСА

“Кудангса дымганаак олоро сылдыбыт киһи дуо? П.А.Ойуунускай 1925 с. аймаҕа П.В.Слепцовтан Кудангса туһунан дьон кэпсээниттэн кумулан суруйбут биир вариантын туһанарга көнүлүлэр. “Улуу Кудангса”, “Кутуйах Кудумсу” дьин икки кэпсээннэ оҕо эрдэкилэтин истэр этим. Онон “Кыһыл Ойууну” суруйарбар аныгы үйэ идэтин бу икки кэпсээнинэн таһаарбытым... Улуу Кудангсатан аҕа баһылык бэйэтин оҕолорун кэргэн кэпсээн үөһэнилэри кытта уруурбаһар, Кутуйах Кудумсу кутуйахтаан сизди быһаарынан баһын быстар түбэлтэлэрин холбообутум”, – диэбит П.А.Ойуунускай. (Ойуунускай П.А. “Кыһыл ойуун” суруллубут кэпсээнэ// Талыһыбыт айымньылар, 2 т. – Дьокуускай, 1962 с.).

Улуу Куданса – Уот Айах Куудунса XI – XVI үйлэргэ олоро
сыйдыбыт киһи. Кини Чолбону картэрбитин тулунан үлүһэни
көрүүбүт.

Чолбон уота улааппыт, чункунас тымныы буолбут, тоҥ арбаа диэкиттэн аргыардаах аан балаһа дьыба тагнарар дьабыддьыан кэлбит, ол кэнниттэн хоту диэкиттэн хомууунаах холорук буурба өрө ытыллан тахсыбыт, ити кэнниттэн илин диэкиттэн инсэлээх имэн тымныы тагнарар часкыйан түспүт, бу кэнниттэн собуруу диэкиттэн сур бөрө курдук дохсун тыал өрө улуйан тахсыбыт.

Сыһынгга сылдыар сылгы сырбайбытынан тонмут, тэлгэлээсэ турар сүөлү хоройбутунан тонмут, кунан орус кулуруга тоһуга ыстаммыт, бургунас ынах муоһа булгу-руга барбыт.

Иннинэн сирэйдээх, изгэйэр икки атахтаах дьыэттэн тахсыбат буолбут. Аан алдьархай адаһыйбыт, дохсун өлүү дьүүһүбүт, ураныҥхай саха биер кыйыннаах буолбут. (П.А.Ойуунускый. Улуу Куданса. -Дьокуускый, 1995).

Былыр-былыргыттан халлааныга олус сырдык сулулар кэстүүлэрэ баар буолар эбит. Астрологияга маннык сулулар сырдааһыннарын олук алдырхай, сор-мунг, ыарыы ыар илдинтэ дикон айттымылар эбит. Бу хоһуласты сулулар беществоларын хардырга дыйыһылларыттан тахсар дэбис тэбигилэр умайар уоттарын сырдааһыннара. Ол кэмгэ сулус уотун сырдааһынын сулуз уолунан тыһыынча төгүл улаатар уонна хас да күн онук чабалтыһан туюон соп. Астроном Тихо Браге 1572 с. онук Сага Сулула көрөн үөрэппит. Онтон итиник дакаастабылар "Улуу Кулаага өлөөр сулуһу бытааһыа?" дикон ыстатыйалар И. Никола-

еэ агалар. 1572 с. Сага Сулус Кассисея сулустарын бөлөбөр эстибитэ. Ол кэмгэ сут-кураан, олус тымны дыл буолта диэн Китай летописыгар ахтыллар.

1604 с. эмнэ Агарты Санга сулус куускэ сирдаалынын көрбүттэр. Дээ, бу маньнык түгэнгэ ураалхай саханы тонгон өлүүттэн быйлаары сайнуу кыырданан Чолбону кэртэриин Ага Байылык Куданга сорулгүтунан булар.

Аны иккис чакыгынан Уот Аях Куудунгсаттан Аан Өрүңэй 1632 с. төрүүр. Онон Кудангса олоро сылдыбыт кэмз барыллаан чуолкайданна.

Иккис киши прототип Кутуйах Куудумсу туфунан чуолкайдаа-
таах маннык эбит. Кутуйах Куудумсу чаччы маннык ааттах киши
олоро сылдыбыта дуо? Ойуунускай ким уубараһын ылан Куд-
дагсага прототип ондоо? Ону билэри Кутуйах дээн ааттахха
ХІ — ХХ үзэлэргэ олоро сылдыбыт уонна уос номоҕо буолан
кэлээккэ киирбит дыноу булары дыон, сир ааттарын мунньан
баай картотеканы онорбут М.С.Ивановка — Баграһын Сүлбэ-
сыттыт.

Михаил Спиридонович картотекатыгар чөкчү киһи туһунан матырыйаал элбэх. Үгүс сылларга сылайары-элэйэри аахсы-бакка жомуйан, наардаан, сурука-бичиккэ тиген, төһө кыалларынан газзаччы кизин арагытыгар тиздэн төрөөбүт норуотун төрүт тыла-өһө сайдырыгар, сир-дойду ааттарын ырытан Саха сирийн историйатыгар сызната билиибүт улахан кылааты киллэр-бит киһибит буолар. Куулайх дигэн аатпак дьон Саха сирийн ба-ры мунукустанга элэрбиттар, олороллоо да эбит.

Опортон мин бу Хатылы Кутуйаҗа срдук чүгәс дизи түмүккә каллиин уонна Хатылы кинигэ Кутуйах Баай тулуунан Эргис "Исторические предания и рассказы якутов" дизи кинигэтигэн быһа тардыыны аҕалабын:

"Кутуйах Баай Уус уһу таһыйар идэлзэх эбит. "Быһаастах хааны быһа түһэн кэбиһэр сытты быһах та оҕоруг", — диэн, уустар ону кыайан оҕорбокко таһыллаллар үһү. Биһи ойуун ууска субэлиир: "Мин таһаһым туох тимириртэн бука барытытан аалан ыл". Уус ойуун таһаһын арааһынай мүөдэрэс тимириртэн аалан ыла-ыла тордуйаҕа мунньан иһэр. "Тобус үгүү тебетүн тоһутан ону холбоо, тобус батыһа уһугуттан холбоо уонна, дьэ, барыларын холбоон уһаар, бэйэм туттар сэлкиттэн эмиз холбоо. Тобус үптээх чуолбана оҕорон барангыны онно таһааран кут. Аалан баран хаанга хатарар", — диир. Уус ол субэни бары

тын толорон туран омгорор, хаанга хатарар, бурууста-
ан-буруустан баран илдьэн биеэр.

“Кутуйах баай киһи харытын курдук кур оҕус мунгурун буһаран мас тэрилкэлэ хоторон таһааран баран: “Дьэ, ажал эрэ үтүө бэйэлээх быһахын, ууран көрөөхпүтүн”, — диир. Уус быһабын илдьэн биэртин хаанын үрдүгэр ууар. Быһах тэрилкэлээх хааны быһа түпүн кэбинэр. Быһа түһэр быһах дьэ түбэстэ, дьэ бу аата үтүө уус!” — диир Кутуйах баай”.

Кутуйах бааи албутун тулунан арвасаган кэспиллэр. Сорохтор быһах хааны быһа түспүтүгэр сылаас хаан сирейгэр тибирэр, быһахтаах илиминан сотоору хабардаһын быһа солтон кээпит үйү, сорохтор быһыгын хоруна туран баһын быһа тардымыт гына кэспиллэр. (И.С.Скрыбыкин тылыттан Е.И.Говоров 1940 с. суруйбута. Эргис "Исторические предания и рассказы якутов", ч. 2 – Москва, 1960).

Онон, уулсайхан, Кутуйах Баай былах илбийнтэн албугу үнү дигэн кэлсиинлэр. Бу номоюу этиллибит Кутуйах Баай ХМН үрүзү Боотурускай улуунун Хатыны нэһилиэгэр олорор сылдьыбыт. Кини Бираата Адааны төрөөбүтүгэр сүрбэлээк уолан уол эбит. Уол төрөөбүтүгэр убааа өлөрөөдүр көтөн түспүт. Ону, хата, төрөтөөччү дыахтар уол бууччатын хаадак эрэ тутан кыыс дикэ көрдөрбүт. Адааны 18 сааһыгар дигэри кыыс ырбазылаах сылдьыбыт. Кутуйах 1872 с. Иркутскайга Нуучча суутугар баран саха суутун бираабын үрдэтэн кэлэр. Ол кэмбитэ балта сиппип, бойгутун көмүскүөр кыахтаах эр барда буолан көрсөр.

Тоғус ойхоттох Арааыи убаиы суостпаз-суодаллаах, ағыс ойхоттох Кутуйаа бааи туғууан араас кэлэзээннэр элбэктэр эбит. Кини куорекка өлүүгүн Таалай куол таһыгар кустар-буттарга иһи-

Оттон Уот Алах Куудунгса Боотуруускаан улуунун төртүтүзбэл кизн-халыг ыччатардах. Оуунз төрүт кибиит буолар. Улуу Куудунгса – Уот Алах Куудунгса саха самныбат саргытын салайсыбыт өркөн өйдөөх, мүдүрэй баһылык.

Түмүкүлэр Куудунгса туфанан номоктору хомуйбут П.В.Слепцов суруйулууттан 1920 с. РНА ОО ССНК архивыттан ыһыллыбыт этимини аҕалыктын баҕарабын: "Мин санаабыр, дьон бу курду албанан айыллыбыттары буслуу: үөскээт, тэнийин", байо-бэйэрэтин атаҕастабылтан, баттабылтан көмүскөһөн, хайдах са-танарынан үчүгэй буоларга кыһанан олорун! Сир-халлаан тутул-лан турар ыйааһын эрэ утары барымаһ".

А.С.БОЧКАРЕВА (Иннокентьева) —
Супрудыма

Оболоро, кийимтэрэ,
сизинэрэ, хос сизинэрэ

Быганов Н.С. автыгар бэримлибит 14 ЕД 496062 №-дээх права дэстабырыанньата уонна 14 МР 266387 №-дээх сибидиэтэлистибэ сулутуомунан дыһыг сууктарынан ааҕыллаллар.

Автор суругар атилар санаа
редакция позицияггар мэдэн сеп түбэлэр
буолбатах. Сурукка ыймалар чакчылар
кырдыктаахтарыгар эппизинэһи
автор тус бэйэтэ сүгөр.